

Thema's uit de expo

De tentoonstelling *Een sprong in het onbekende* verkent de relatie tussen geloof en hedendaagse kunst.

Hoe navigeren we door de onzekerheden van het leven? Waar vinden we houvast? Voor veel kunstenaars heeft geloof een betekenis die verder gaat dan enkel het religieuze. Kunst verbindt de zintuigen met het bovenzintuiglijke, het materiële met het spirituele, het eindige met het oneindige.

Geloof gaat over onze relatie met het onbekende en onbevattelijke; over twijfel én overtuiging; over wat je niet kunt weten maar misschien wel kunt voelen. In die zin is geloof – net zoals kunst – een sprong in het onbekende.

In deze *zoektocht* sluimeren enkele universele thema's:

Weten versus voelen: hoe krijgen we grip op iets dat we niet kunnen zien of vatten, maar wel kunnen voelen? En wat doet dit met ons?

Zoeken en vinden: wat ligt er tussen een vraag en een antwoord? Bestaat het een zonder het ander en hoe gaan we hier mee om?

Bijzonder of alledaags: hoe verhouden het aardse aan het hemelse zich met elkaar? En op welke manier maken wij er verbinding mee?

Deze thema's lenen zich uitermate voor een filosofische oefening. Daarom formuleerden we bij ze alle drie enkele prikkelende startvragen (zie: *kies een thema...*).

Eindtermen

Een filosofisch gesprek is fascinerend en inspirerend om te doen. En natuurlijk ook leerrijk! Er wordt gewerkt aan talige doelen rond mondelinge taalvaardigheid, taalstrategieën en meningen vormen en verwoorden.

Ook doelen als identiteitsontwikkeling, sociale vaardigheden en kritische ingesteldheid ten opzichte van groepsprocessen en sociale media komen aan bod. Interculturele vaardigheden en burgerzin worden aangewakkerd en leerlingen geven betekenis aan creatieve werken uit de expo. Ook tal van eindtermen uit de levensbeschouwelijke vakken komen aan bod in deze expo en dit filosofisch gesprek.

Een rijke waaier aan doelen die nog verder uitgediept kunnen worden binnen het specifieke vakdomein.

Huis voor Actuele Kunst,
Design & Architectuur

Concept en realisatie: Kiki Goossen & Willem Vrancken Illustraties door: Birthe Janssens

Vrancken

Huis voor Actuele Kunst

De Standaard

Op gevoel

Handleiding
voor de
leerkracht

Een sprong in het onbekende
31.03 tot 25.08.2024

Filosoferen en verbindend
communiceren voor het
secundair onderwijs

Ga samen het gesprek aan

Filosoferen is een oefening in kritisch denken. Je moet er geen filosofie voor kennen. Samen met de leerlingen onderzoek je verschillende invalshoeken van een thema waar niet één waarheid over bestaat. Je praat en redeneert tot je iets vindt waar je het samen eens over bent. Dit verbindt de groep.

Wil je met je klas een filosofisch gesprek voeren in aanvulling op een bezoek aan onze expo's? Wees welkom!

Bij Z33 vind je tentoonstellingen die kunst, design en architectuur verbinden met relevante maatschappelijke thema's. Daarom bieden we met plezier een plek aan waar je het bezoek aan de expo nog kan laten nazinderen.

Samen met je klas leer je luisteren, redeneren en argumenteren via prikkelende vragen. Gewoon doen!

Ervaringen of suggesties? We horen het graag via
willem.vrancken@z33.be of kiki.goossen@z33.be

Tips voor leerkrachten

Ook filosoferen moet je leren

Filosoferen is een vaardigheid als een andere: je wordt er beter in door te oefenen. Dat geldt voor je leerlingen, maar ook voor jou. Loopt een gesprek de eerste keer niet zo vlot, toch zaten er ongetwijfeld een paar sterke elementen in. En die kan je meenemen naar de volgende sessie. Oefening baart kunst.

Voorzie 30 minuten voor het gesprek

Samen tot een conclusie komen, vergt veel concentratie en betrokkenheid. Een gesprek van 30 minuten is dan al een hele inspanning.

Geef zelf geen antwoorden, stuur wel met vragen

Omdat er geen juiste of foute antwoorden zijn in een filosofisch gesprek, helpt het om een houding van niet-weten aan te nemen. Zet je inhoudelijke expertise en rol als leerkracht even aan de kant. Wil je het gesprek verdiepen of in een andere richting sturen? Stel dan gerichte vragen. Er zijn twee soorten filosofische vragen: inhoudelijke (over het thema) en procedurele vragen.

Start met een inhoudelijke vraag

Kies één van de inhoudelijke vragen in deze brochure om het gesprek mee te openen. Welke spreekt jouw leerlingen het meeste aan? In de loop van het gesprek kan je bijkomende vragen inbrengen. Je hoeft ze niet allemaal te doorlopen.

Verdiep met procedurele vragen

Daag je leerlingen uit te argumenteren en te onderzoeken. Alles kan gezegd worden, maar alles mag ook bevraagd worden. Volgende vragen maken je gesprek sterker:

– **Precies definiëren** wat je wilt zeggen: Wat bedoel je precies met...? Begrijpt iedereen wat gezegd wordt?

– **Voorbeelden en tegenvoorbeelden onderzoeken**: Heb je daar een voorbeeld van? Kan je je voorstellen dat het soms net niet zo is?

– **Waarheidsonderzoek**: Klopt dat wel? Is dat altijd en overal zo? Is daar bewijs voor? Hoe komen we te weten of dat (altijd) waar is? Is dat te veralgemenen?

– **Onderzoeken van aannames**: Wat veronderstel je met die uitspraak? Waar ga je vanuit?

– **Verbinden**: Is iedereen het daar mee eens? Mogen we hierop verder bouwen? Ook al is er niet één juist antwoord, je zoekt wel naar wat iedereen verbindt.

Maak de koppeling met de expo

In de expo's zit heel wat inspiratie om dit onderwerp te bespreken. Stimuleer je groep om die linken te leggen. Dit kan door vragen zoals: Is er een werk in de expo dat toont wat je bedoelt? Zie je voorbeelden daarvan in de expo?

Sluit het gesprek af als er een (voorlopig) besluit leeft in de groep

Blijf als groep zoeken tot je een mening vindt waar iedereen zich in kan vinden. Dit gaat verder dan *agree to disagree*, want meerstemmigheid is meer dan iedereen die zijn eigen deuntje zingt.

Benoem de consensus met 'Zijn we het erover eens dat...?' als antwoord op je filosofische vraag. Dan pas ben je klaar.

Beloon en stimuleer het proces

Waardeer de manier waarop het gesprek verlopen is. Wat deden ze sterk? Waarin zat de verbinding? Hoe ging het kritisch denken?

Evalueer en koester de beleving

Wat neem je mee uit het gesprek? Wat vonden jullie van dit gesprek? Waar zou je meer/minder van willen doen? Was het moeilijk? Wil je dit nog een keer doen?

Spelregels om te bespreken met je leerlingen

Filosoferen is een manier om met elkaar te praten. Het gaat om samen redeneren en argumenteren. Het doel is verbindend te communiceren met mekaar.

Je mag elke mening uitspreken, maar je moet die ook onderzoeken. Ook die van iemand anders. Dat doe je op een respectvolle manier, met goede argumenten en vragen.

Net zo lang tot we het samen eens zijn over een stuk van het thema. En oefening baart kunst!

8 vuistregels:

1. Leg uit waarom je dat idee of die mening hebt. Een voorbeeld kan helpen.
2. Luister goed naar wat anderen vertellen. Laat hen uitspreken.
3. Probeer te begrijpen waarom iemand die mening heeft. Wat kan je vragen om ze beter te begrijpen?
4. Geef aan wanneer je iets niet begrijpt.
5. Verwoord waarom je het wel of niet eens bent. Wat zou je willen veranderen aan een mening en waarom?
6. Stel verdiepende vragen: Heb je een (tegen)voorbeeld? Hoe kan je weten of dat altijd en overal waar is? Is dat te veralgemenen? Waar ga je vanuit met die uitspraak?
7. Heb het over wat iemand zegt en niet over de persoon die het zegt. Speel op de bal, niet op de man.
8. Zoek mee naar een mening waar de hele groep het over eens kan zijn. Kan je hierop verder bouwen?

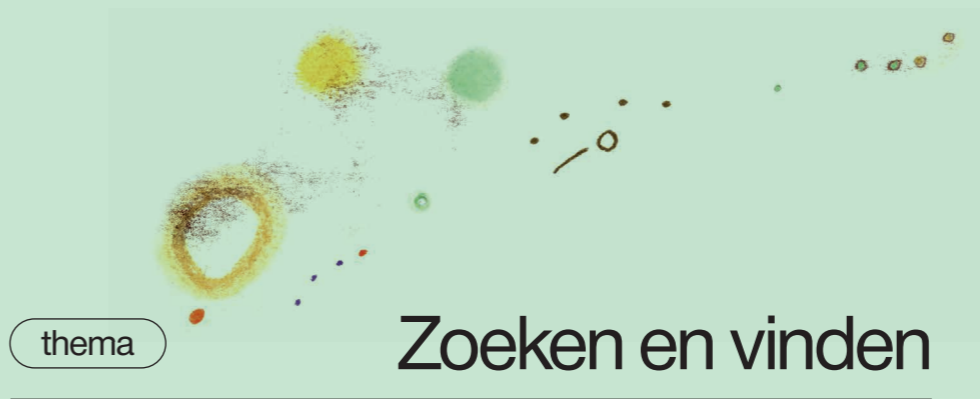
Rond 10 jaar ontwikkelen kinderen een vermogen tot meer abstracte redeneringen. Deze oefening kan je doen met leerlingen in het secundair onderwijs en volwassenen. Er staat geen leeftijdsgrens op. Pas de verwoording van de vragen aan aan de groep die je voor je hebt.

Kies een thema en vragen die passen bij je groep

1. Kies een van de thema's.
2. Kies een startvraag (ze staan bewust geclusterd).

Je kan in één filosofisch gesprek niet alle vragen van één thema bespreken. En dat hoeft gelukkig ook niet. We bieden je hieronder enkele mogelijke vragen die je kan gebruiken. Lees ze vooraf door. Evolueert het gesprek in een bepaalde richting? Breng verdieping met een gepaste vervolgvraag. Valt het gesprek stil of vlakt het af? Kies dan voor een nieuwe invalshoek met een nieuwe vraag.

Denk zeker ook aan de procedurele vragen om het kritisch denken en beargumenteren in te oefenen (zie: *tips voor leerkrachten*).

thema

Zoeken en vinden

- Kan je iets vinden zonder te weten wat je zoekt?
- Wat is belangrijker: zoeken of vinden?
- Waar is iedereen naar op zoek?
- Welke antwoorden geeft kunst?
- Wat stelt je gerust: zekerheid of onzekerheid?
- Bestaat negatief zonder positief?

thema

Weten versus voelen

- Zijn er dingen die we niet kunnen begrijpen?
- Is voelen ook weten?
- Bestaat buikgevoel?
- Waar voel je geloof? In je hoofd, hart, buik,...?
- Is twijfelen positief of negatief?
- Maakt kunst het onbegrijpelijke zichtbaar?

thema

Bijzonder of alledaags

- Zijn er dingen die bijzonder én alledaags zijn?
- Kan iedereen bijzonder zijn?
- Is kunst bijzonder of alledaags?
- Heeft alles een prijs?
- Wat is het verschil tussen handeling en een ritueel?
- Moet iedere handeling zinvol zijn?